

L'AMIC

N.º 3 - 2.ª Època - DESEMBRE del 1986

EDITAT PELS EX-ALUMNES
DE LES ESCOLES DE BONMATÍ
(La Selva)

Josep Casadevall

EL NOSTRE AGRAÏMENT A:

l'Ajuntament de Sant Julià Bonmatí
l'Agrupació d'Activitats Culturals
la Impremta CostiColl
en Joauim Vila, Directòr de Sarrió
i els ex-alumnes
per la seva col·laboració en la confecció de «L'AMIC», ja que
sense llur aportació no hagués estat possible aquest número.

A Bonmatí tot somriu,
és primavera florida.
Tot és bell, tot és joliu,
és l'encís de nostra vida.

Foto de la portada:

CORPUS A BONMATÍ l'any 1927.

Podem veure-hi els estandards de les Filles de Maria i de la Germandat.

Foto de l'arxiu d'en Ricard Danés i cedida pel seu fill Josep.

Llinda AMIC DE «L'AMIC»

"L'AMIC", és aquest petit patufet, que per dir-ho d'alguna manera, pretén d'explicar totes les nostres historietes i també el recull de tota classe de sentiments, alegries, records d'infància i vivències de joventut.

Per tercera vegada "L'AMIC" us saluda en l'entrar a les vostres llars amb el desig d'ésser ben rebut.

En tenir el privilegi de fer-ne la presentació, aprofito l'avinentesa per desitjar-vos que el proper any 1987, us sigui portador de la més gran felicitat i que alhora sigui l'aliment per mantenir, com ha sigut el 1986, unes arrels de companyonia, estima i germanor. Si és així farem possible que el proper any, i per tercera vegada, el nostre poble de Bonmatí es torni a vestir de gala.....que no vol pas dir ficar-se el vestit de "menjar fideus", sinó vestir-nos per tot un dia amb l'orgull de viure una festa tan entranyable.

L'anhel i la nostra il·lusió és poder, en un dia de la pròxima primavera, altra vegada reunir-nos tots plegats i jo molt particularment poder agrair a l'amic Benet de brindar-me la coneixença d'aquelles persones que des de la meva infància havien estat pràcticament oblidades i alguna per diferència d'edat desconeguda.

Però en néixer aquesta font que no raja aigua, sinó amistat i comprensió, fa que no ens manquin les ganes de poder polir i refinar més, si cal, aquestes precioses trobades i que el seu record no l'esborri el pas del temps.

Els que vivim aquí comprenem el sacrifici que suposa per alguns venir de terres llunyanes, i viatjar per aquestes carreteres de Déu; però un cop aquí amb les vostre cares alegres, sou portadors d'un missatge d'alegria que a nosaltres ens emplena d'orgull, en veure que les trobades donen el seu fruit.

I, per aquest motiu, el poble es vesteix de gala, i, almenys jo, em sento fins i tot un xic pinxo al vostre costat. Per això la meva dona em fa posar corbata.

Bon Nadal a tots.

Gràcies, amics, i fins ben aviat.

JOAQUIM QUER COLL

Bonmatí desembre de 1986.

EL VALOR DE LA TROBADA

Amb oportunitat de sortir el nostre exemplar "L'Amic", em plau subscriure unes línies, i, com a primer terme, per poder donar la més cordial salutació a tots els companys, ex-alumnes i familiars, que en el dia de la nostra trobada, pel seu gran nombre, és impossible d'atendre. Doncs, en aquest moment, com a lector, rebràs, en nom de la meva dona i jo, la més sincera salutació.

He titulat el meu escrit "el valor de la trobada", perquè senzillament té alguna cosa més que la nostra presència com a ex-alumnes, atès que recordem i homenatgem a tot el que ha passat, i molt en particular als nostres avantpassats, recordant sempre aquella frase que diu "com més avantpassats més records". I si nosaltres avui som és perquè ells han sigut.

En la primera trobada, en Josep Serramitjana em deia, --- aquest any tenim la sort de poder-nos trobar, però jo, cada -- any en el meu període de vacances, junt amb la meva família, -- passava per aquests carrers de Bonmatí, per poder assenyalar -- aquesta era l'escala a on vivia i aquella era la finestra de -- la meva cambra.

Una vegada més la trobada d'enguany motiva els records -- passats; podem saludar amics amb les llàgrimes d'emoció en els ulls, dient-nos, després de tants anys, he pogut entrar i visitar el nostre estatge; o he pogut mostrar al meu marit la cambra a on vaig néixer i tota la resta de la llar a on varen --- viure i conviure tots els familiars.

Molt en particular vull referir-me als nostres avantpas-- sats. Tal vegada alguns dels nostres foren famílies de pobles veïns que en recerca de nous horitzons, s'introduïren a la colònia Bonmatí pel seu renaixement industrial, o també per la -- formació d'una nova parella, en sol.licitud d'un habitatge i -- treball per formar una nova llar.

No em vull estendre en situacions que podien ser precà--- ries per a molts, però si que després de les dotze hores dià-- ries, el diumenge "sac i cordes" per anar a buscar el seu feix de llenya i poder així mantenir el caliu familiar de la setma-- na.

D'aquest caliu familiar sortirem els que avui som ex-alumnes. No vull entrar directament en la nostra vida perquè seria molt extensa, però si que vull recordar el temps d'escola. Tin guérem la gran sort de tenir uns excel.lents mestres que es -- mereixen tots els més grans respectes. Jo n'he parlat algunes vegades amb la meva família i avui puc dir-ho publicament i -- amb tot l'orgull, que quan parlo d'ells, si tingués el sistema de portar el cap cobert, per la seva absència d'aquest món, -- amb tots els respectes, m'hauria de descobrir. Sols em queda -- dir, que si jo soc és perquè ells han sigut.

Tractant del tema general, qui no recorda aquelles vetlla des asseguts damunt d'un rierenc a les mateixes parets de la -- fàbrica, escoltant les rondalles humorístiques de l'avi Ton -- Barnades, que exercia el càrrec de vigilant. I també la tradi-- cional pregunta a n'en Marià Sitoler, de quina hora tenia, per poder escoltar la gran història del seu famós rellotge. Com no recordar les grans històries de l'avi Joan Rajolet de la seva guerra de Cuba.

Finalment, i per donar més suport al valor de l'avantpas-- sat, vull recordar que enguany varem celebrar la trobada din--

tre les naus industrials. Que en el moment d'entrar se sentien comentarís amb motiu de records i activitats dels nostres temps, -- però amb més motiu recordar aquelles parets sostingudes per les seves columnes i amb els seus grans finastrals. Fou l'estatge social dels nostres avantpassats.

Alguns d'ells, tal vegada, podien haver sigut dirigents o administratius, amb el seu clàssic llapis a l'orella; algun manyà, amb el seu típic vestit blau, o untador, bataner, cardador, etc. com també metxera, filadora, aspiadora, etc. lluitant sempre amb els seus preus de treball controlat.

Veritablement tindriem molts temes que subratllar sobre el temps passat, però si que no em vull passar per alt un que avui té molta importància per la seva definició d'aquell moment i per ser completament desconegut per la majoria.

Com tots sabem, la indústria era moguda per la força hidràulica, subministrada pel nostre riu Ter, dit riu en aquell temps -- no estava regulat pels pantans. Això vol dir que en ple estiu la seva aportació d'aigua era molt escassa, tant, que en el seu moment obligava a la paralització de la indústria. Arribada aquesta situació hi havia una contrasenya, que es tocava una campaneta en senyal de que la fàbrica quedava parada, fins que es tornés a tocar la campana per posar-se en marxa. Aquest atur repercutia totalment en els ingressos dels treballadors, això vol dir que tota la jornada estaven pendants del treball, però les hores actives podien ser molt poques. Queda vist que la lluita dels nostres avantpassats té un gran valor per totes aquestes circumstàncies, que nosaltres hem d'esmentar i recordar.

Sols em queda dir que les nostres lectures enfor-teixin la nostra senyera d'amistat, demanant i desitjant que dita senyera sigui enlairada al cim de la muntanya i onejada de Llevant fins a Ponent, amb els signes de salut, pau i prosperitat.

Josep Pigem Roca
Bonmatí desembre 1986.

La família Solà (Can França). Una de les famílies més antigues que a primers de segle i procedents de Sant Joan les Fonts, vingueren amb la Paperera Torras a Bonmatí. D'esquerra a dreta: en Joan, l'Antoni, en Quim i en Miquel. A davant i al centre, l'Avi, el patriarca de la família.

1987. BENVINGUT

Sense trucar a la porta, gairebé de puntetes, mig d'ama-gatotis, m'he l'he trobat ficat a casa, rialler de cara, ple de vi-da i salut com aquell que no ha trencat mai cap plat ni cap olla. Llavors s'ha presentat: sòc el nou vingut MIL NOU-CENTS VUITANTA SET. He anticipat la meua presència entre vòsaltres per una raó ben senzilla i emotiva, però fonamental: arribar just a temps per donar la més cordial benvinguda amb desitjos de pau i felicitat a tots els ex-alumnes bonmatinencs, llurs famílies i poble en general mitjançant les pàgines del vostre caríssim butlletí " L'AMIC ".

Així doncs, benvolguts tots, us trameto joiós el meu mis-satge.

Comprendreu que davant tals arguments no podia pas defu-gir la seva presència i, així, li som adreçat una mirada esperança-dora al temps de donar-li la més sincera i cordial de les benvingu-des. Així de planera s'ha esdevingut llur coneixença. A partir d'a-vui doncs i al llarg i ample de tres-cents seixanta cinc dies con-viuem plegats, o almenys ho intentarem, amb el ferm propòsit de no molestar-nos massa fruint conjuntament de la nostra estrenada amis-tat. M'ha assegurat que procurarà mostrar-se sempre un bon minyó fent seus els més cars desitjos de pau i felicitat per aquest humil i mo-dest servidor, però no ha volgut de cap manera responsabilitzar-se n'hi prometre'm res en concret; intentarà de complaure'm i prou. M'ha assegurat que arribava amb molt bona disposició i voluntat, això sí, però que sovint les decisions últimes i de més transcendència no de-penen pas d'ell exclusivament, puix que no és més que un modest i obediènt servidor d'una nau incògnita i vinguda de l'infinít.

Acceptats els seus raonats arguments - en realitat no tinc altre camí - l'he acollit ben efusivament disposat a no defraudar-lo, lliscant per la seva llarga esquena sense que noti massa el pes dels meus seixanta quatre anys, novells encara, i dic novells perquè ell, tot i acabat d'arribar ja n'arrossega la pesantor de mil nou-cents vuitanta sis.

Aviat doncs, hem estat entesos, ràpida la unió i amb mu-tus desitjos de pau, amor i prosperitat fins que el destí, que en això és inexorable i no te compassió ens separi sense gaires mira-ments ni pietat. Certament que arribats a n'aquest punt jo també m'he mostrat cuèlment sincer amb ell demanant-li que, vell com és, quan arribi l'hora de dir-nos adéu sigui ell qui m'allargui la ma i, dis-cretament, tal com a arribat, sense inútils gemecs ni escarafalls, tingui la delicadesa de passar davant. Tampoc això no ha volgut pro-metre'm limitant-se a un lacònic chi-lo-sà que no m'ha agradat gens.

MIL NOU-CENTS VUITANTA SET, si et plau, sigues comprensiu i mostra't amb aquest terrícol que acaba d'acollir-te, curull de bones intencions, el màxim de planer i bondadós. T'ho demano a més a més per tots els estimats lectors de " L'AMIC ".

Que quan de nou tornis a la teua nau de l'infinít puguis presumir orgullós d'haver sembrat el bé a mans plenes, arreu, arreu. Gràcies.

Isidre Casadevall

La Cellera de Ter - Desembre 86.

GUARIR GRANS MALS... AMB PETITS REMEIS

Algú, no recordo qui, va dir, no recordo quan: "Hi ha dos moments en què no hem de jugar-nos els diners de cap manera:

- a).- Quan juguem amb diners d'altres, i
- b).- Quan juguem amb diners propis.

Sàvia sentència. Plagiant-la, podriem dir: Hi ha dos moments en què debem ser especialment correctes i amables:

- a).- Quan tractem persones conegudes, i
- b).- Quan tractem persones desconegudes.

Sembla una beneiteria i crec que és una veritat que hauríem d'esgrimir, aprendre i aplicar en tot moment. Com arma senzilla, molt senzilla, al nostre abast, i molt eficaç per col.laborar a la solució d'un greu problema que a tots preocupa: L'AGRESSIVITAT !

Agressivitat en el terreny comercial. Avui és una qualitat ser un dirigent agressiu.

Agressivitat en el terreny polític: campanyes electorals en les quals té més valor la desqualificació que l'ideari; parlamentaris que "mosseguen"; amenaces d'agressions atòmiques; guerres.....

Agressivitat, en forma de terrorisme, a places i carrers.....

Podreu objectar que, per a tots aquests problemes, aquesta solució és com una emplastre en el llombrígol. - És possible. - Però no sóc el primer que creu en l'eficàcia d'aquesta solució individual, sempre que es generalitzi.

En certa ocasió, el recordat Sant Pare Joan XXIII, dialogant amb un diplomàtic francès li parlava de coses semblants. El diplomàtic li va contestar que no hi creia. El Sant Pare, amb aquella senzillesa que el caracteritzava, afegí: Probem-ho. Si comencem a fer-ho vostè i jo, en el món ja hi haurà dos poca-soltes menys.

Acabo amb un fet real succeït a Barcelona. Uns pispes varen robar un cotxe a un matrimoni que vivia sol. Passats uns dies, varen retrobar-lo al seu propi carrer, net, ple el dipòsit de benzina, sense faltar-hi res i amb una nota excusant-se pel mal pas que s'havien vist obligats a fer. En recompensa els hi deixaven dues entrades per assistir a una obra de teatre d'èxit. Uns pispes gens agressius. Al contrari: molt correctes. Estaven d'acord amb aquest escrit.

Llàstima que mentre el matrimoni acudia cofoi al teatre, deixant el pis sense ningú, els pispes "amables" varen robar tot el que varen voler, amb la major tranquil.litat i amb tota correcció.

Jaume Galí

Girona desembre 1986.

AQUELL TROSSET DE CEL BLAU, que ens parlava en Jaume

Són paraules d'un company
que cada any és peregrí.
T'esperem el proper any
bon amic, Jaume Galí.

La llum del vostre poble
per vosaltres serà pau
perquè sota d'aqueix sostre
visqui "EL TROSSET DE CEL BLAU".

Es la llum que del cel cau
és la claror que Déu ens porta
tots tenim aquesta clau
per obrir aqueixa porta.

Es la porta de la infància
plena de records immortals
recordeu vostra ignorància
com preciosos postals.

I..... per tercera vegada
us esperarem aquí
per tornar vestir de gala
el poble de Bonmatí

L'aliança de la pau
ens agermana la vida
és aquell tros de CEL BLAU
que enyorem cada dia.

El clavell se't donarà
quan arribis al matí
i....ben musti et quedarà
quan deixis BONMATÍ.

I..tornareu a marxar amb la clau.
que és la clau de casa vostra,
a poc a poc, s'irà fent llostre
mirant sempre aquell "CEL BLAU".

Joaquim Quer
Bonmatí desembre 1986.

DOLÇ RECORD

A la meva estimada tia Dolors de Bonmatí

Quan jo una nena era
i de mare hem feies, tia,
eres jove i feinera
i cantaves tot el dia.

Tenies la veu tan fina
que era el teu cant d'ocells;
jo t'escoltava i gaudia
d'aquells jorns amb tu, tan bells.

Feliç siguis tia-mare,
molts anys viva jo et voldria
i cantar sentir-te cada dia
com ans, quan de mare em feies, tia.

Quan de mare hem feies, tia,
cantaves sempre tot brodant,
i amb tu al meu voltant
mai la tristesa m'assolia.

Velleta ets ara, tia-mare
i encara feineges cantant
i el teu cant és dolç encara.
Tens com antany un bell encant.

Maria Busquets Saltor
Barcelona desembre 1986.

UN HOME POPULAR DE BONMATÍ —EN MARIÀ CITOLER—

En la trobada d'enguany l'amic Motjer deia, i crec que molt encertadament, que recordar és tornar a viure. Doncs si traslladem el record cinquanta anys enrera farem arribar a la nostra ment, la memòria d'un home. Malgrat que per la seva senzillesa no va ser una personalitat en el camp intel·lectual, si que ho va ser per la seva popularitat, caràcter, geni, estil i per la peculiar manera de fer i dir les coses: aquest nostre personatge és en Marià Citoler.

Era un home baixet que no sobrepassava el metre seixanta, vestia sempre de blau, calçava espadnyes de treneta blanca i la seva testa de cabell blanc era coberta per una gorra. Li donava un aire ben característic el seu bigoti també blanc i cargolat i la seva parla en què mai no li va mancar l'accent aragonès. Així doncs era el nostre amic, en "Mariano", també conegut per en Marianet, un home petit i eixerit.

Nasqué el 1863 i va emigrar de Binacef, poble de l'Aragó, del qual també eren originaris els Sánchez, el pare d'en Lluís de l'estanc i la mare d'en Mingo. L'any 1891 va establir-se en aquestes contrades junt amb la seva família, pel fet que s'estava aixecant la via del tren d'Olot. Durant la seva construcció en Marianet va demostrar ser un eficient treballador i, un cop va funcionar el tren, va quedar-se com a treballador a la companyia, treball que ja no abandonarà fins arribar-li la jubilació. Va ser nomenat mosso d'estació i el seu destí fou Bonmatí on posarà fondes arrels. Primer estigué a les ordres del cap de l'estació, un tal Nasi, germà d'en Marianet. Com tot mortal, tenia coses molt bones i xocants i a la vegada coses que no ho eren tan.

De les primeres, en direm que era un eficient treballador i que en destacava una de les seves virtuts: la netedat, més destacable si cal per ser un lloc públic, netedat que es contemplava fins i tot en la polidesa de la seva persona.

Vivia en un pis del carrer de Sant Ramon i molts cops se'l podia veure portar els branquets de llenya amb feixets tallats de tal manera que llur llargada no superava un centímetre un brot de l'altre. L'andén, la sala d'espera i el despatx del sr. Costal eren un model de pulcritud.

Però si que hi havia un contrast i per cert molt accentuat. Tota aquesta virtut que li hem atorgat a en Marianet es convertia en unes maledicències acompanyades de paraules grolleres vers les pageses que els dies de mercat a Amer, Girona o Olot, venien a Bonmatí a agafar el tren. Causes? - La més petita palleta que havia caigut del cistell de les gallines era suficient perquè el nostre home explotés igualment que un petard.

Després del seu germà va ser cap de l'estació un tal Faig. En ser presentat a en Mariano, aquest amb el seu geni que li donava caràcter va contestar sense embuts - que ell faci la seva obligació que la meva jo ja la sé.

La seva molt particular manera de ser era motiu, per què el jovent i la canalla el fessin enfadar sovint.

En una ocasió un grup de joves, els més despreocupats de tots per fer-lo enutjar, li prepararen amb mala intenció una bromada de mal gust.

Un vespre, en anar a fer el canvi d'agulles a les vies de l'estació, en Marianet va trobar-se que en l'agafar l'empunyadura va notar a les mans una matèria tova i fins de mala olor. En apropar-se la mà al nas va deixar un renec dels més recargolats i digué amb el seu accent aragonès: "merda al disco". No van ser poques les rialles contingudes d'aquells brètols amagats en la foscor. I per fer més negre el fet, sense que el nostre home ho expliqués ja es van cuidar de propagar-ho als quatre vents els seus autors.

Encara després de molts anys la frase "merda al disco" és coneguda i probablement ho serà també per part de molts ex-alumnes llegidors de "L'AMIC".

Amb l'avi Rajolet, el de la guerra de Cuba, sovint tenien pica-baralles, pel fet que els dos tenien uns punts de vista molt particulars i als dos els semblava sempre que el seu era el millor i per això mai no coincidien. Era bo de sentir-los en les seves partides diàries de manilla al cafè de ca l'Esteve.

Devia ser cap al 1932 ó 33. En Marianet és el primer home de Bonmatí que té el goig de fruir de la jubilació. Solia dir, també amb el seu accent aragonès " Jo quan m'aixeco ja tinc tres pessetes guanyades." També va ser a l'edat de 71 anys qui va assistir al primer homenatge a la vellesa que es va celebrar a la Vila d'Amer l'any 1934.

Es aquesta a grans trets, la manera de ser d'en Marià Citoler que va morir l'any 1947, i va deixar una bona remembrança als qui el vam tractar. Per això avui l'hem portat a les pàgines de "L'AMIC".

Benet Valentí.

Bonmatí, desembre 1986.

L'estació, les vies i el tren varen ser la vida d'en Marianet.

COSES DE LA NÉTA

Tots sabem com agrada la televisió als més petits de la casa, (i perquè no dir-ho, també als grans).

La nena, molt petita encara, sens dubte influïda per un programa diari del capvespre, estava amb el seu avi, un diumenge a la tarda en un bar per reposar d'una passejada i apagar un xic la set.

Ja se sap que els petits sempre tenen ganes de beure o comprar coses quan van amb els avis, doncs mentre el dit avi, demanava un cafè, ella, ben decidida i seriosa, es dirigeix al cambrer i li demana: "JO VULL UN FILIPRIM".

{ Obviament volia dir un refresc Okey.)

Un Ex-alumne.

VINC DE CASA

Es igual com era? Què hi he trobat diferent? Tornaries en aquell temps? Dies abans la imaginació et fa sentir neguitós, per veure com trobaràs les coses i això fa que el dia determinat, no arribi mai i l'espera fa que estiguis indecís fins al moment, llavors sí, mirar, parlar, estrènyer les mans de l'un i l'altre, i la festa comença amb una Església plena de gent per tornar a reviure aquella fe que ens varen ensenyar.

És igual com era? No, hi ho dic amb tot el meu cor. Les gràcies més grans a les digníssimes autoritats perquè han sabut canviar la cara dels nostres carrers i places. Demano i desitjo de tot cor que Déu els doni ànims i forces per continuar un treball que honra a tot bonmatinenc.

Què hi he trobat diferent? Les persones? Cada dia ens fem més vells, però no diferents, la simpatia, el tracte, la franquesa, l'estimació, el respecte, la intimitat, és igual, fins jo diria, amb més força. De les persones grans, quantes coses els haig d'agraïr. Quin honor poder parlar amb ells, la meua mirada no deixa mai de contemplar el seu rostre arrugat per les penes i treballs, això fa que un no defalleixi mai, ja que ells tampoc no ho han fet.

Tornaries en aquell temps? Jo diria que sí, encara que no tot fos agradable. Però jo estic que la necessitat i la pobresa fa despertar la gent, encara que avui dia no hi hagi adormits, es veu molt de cafè. Hi ha un adagi que diu: "a casa pobra, qui fes no hi porta, res no hi troba". I això fa que tothom tingui de portar coses a casa. Jo narraré ara el que un meu company de penes i fatigues em va fer recordar la tragèdia d'un dia per poder portar peix a casa. Doncs va resultar que volíem portar a casa carpes del viver gros dels Srs. Bonmatí, però renoi, a mig treball varen venir a buscar-nos la roba i vàrem quedar només amb el vestit que vinguérem al mon, això és conills, i ja ens teniu cames ajudeu-me i a corre cuita cap a casa. Prou buscàvem els llocs solitaris i poc concorreguts, però aquell dia semblava la Barceloneta. No voldria pas per ningú tal cosa. ! Que n'era de lluny a casa !

Que n'hi ha de coses per poder-vos explicar. Fins un altre dia si Déu vol.

Mèn. Ramon Ros

Figueres desembre 1986.

NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

¿NO PORTEM 50 ANYS DE RETARD?

Diuen que les comparacions solen ser odioses, però tanmateix hi ha coses que en ocasions inciten a fer-ne ús, especialment si hi ha mig segle entremig.

Avui en dia, en el nostre poble català, s'està emprant una frase per tal d'instituir un sistema que persegueix una finalitat molt lloable que tots aprovem.

Els qui ja tenim certa edat també li donem el nostre consentiment, però la considerem un xic passada de moda i per tant antiquada.

Es per això que encapçalo el present treball amb aquest títol: NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. Els que vam viure la dècada del 1930 ben segur que guardem un gran record de la tasca que els nostres mestres s'havien imposat. El seu fi era assolir el perfeccionament de la nostra llengua, que per l'abandó i desinterès que hi havia per part de les esferes governamentals, restava malmesa dintre i fora de l'escola.

L'any 1932 i a conseqüència d'haver aconseguit Catalunya el seu Estatut, el perfeccionament i la normalització lingüística es van ficar dintre les escoles com una guspira elèctrica.

Ja fa més de mig segle, per fer realitat aquesta frase, no calgué ni consultar si l'ensenyament havia d'ésser en català o en castellà. Parlo amb l'experiència viscuda i malgrat que la jovesa d'aleshores no em permetia comprendre el perquè de les coses. Heus aquí que "en Sidro, en Pelayo, en Casimiro, en Benito," etc. van deixar de dir-se aquest nom. Ah, i sense interrogar ni a pares, ni alumnes, ni els que havien vingut d'altres pobles (si és que n'hi havia algun), els mestres van seguir la seva tasca educadora.

La veritat és que sense donar una importància desmesurada es feia una normalització lingüística, per cert molt positiva, fins al punt que malgrat els anys, aquells marrecs, avui ja homes, encara poden aprofitar-se dels fruits d'aquella normalització. Si cal afegir-hi quelcom, diré que, com que encara sobrava temps, les classes de llengua es complementaven amb lliçons d'esperanto..... Ah, i sense necessitar la conformitat de ningú.

Heus aquí perquè quan llegim quelcom referent a la normalització del català, si mirem enrera, sembla com si contemplem en el fons d'un precipici una gramàtica (d'aquelles blaves) fa cinquanta anys abandonada. Sembla talment com si fos ahir, malgrat haver transcorregut mig segle, quan uns mestres amb escassos mitjans, però això sí, amb una càrrega impressionant de bones disposicions, s'avançaven i alhora assolien la normalització lingüística que ara, en la dècada dels 80, sembla que costa tan d'aconseguir.

BENET VALENTI GUITART
Bonmatí desembre 1986.

Núm. 4

César Ballesta Curcoll

després d'haver assistit asiduament a les
lliçons de Gramàtica Catalana Elemental, instaurades per la
Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana
a l'Escola Normal de Mestres de Girona
(curs acadèmic de 1930-1931), s'ha presentat a exàmens
mereixent del Tribunal la qualificació de excel·lent.

Girona, 2 de juny de 1931

PEL TRIBUNAL QUALIFICADOR

EL PRESIDENT,

Pompeu Fabra

EL SECRETARI,

Reproducció en facsimil de la qualificació rebuda pel Sr. Ballesta i signada per Pompeu Fabra el 1931.

Fabra i Poch, Pompeu (Gràcia, Barcelona 1868 - Prada, Conflent 1948) Gramàtic i lexicògraf. Estudià la carrera d'enginyer industrial, i ocupà una càtedra de química a l'escola d'enginyers de Bilbao, on residí durant deu anys (1902-1911). Amb tot, de molt jove encara, s'afirmà en ell la decisió de dedicar-se a l'estudi del català i a la difusió de la correcció de la llengua. Això explica les seves obres primerenques: *Ensayo de gramàtica del catalán moderno* (1891) i *Contribució a la gramàtica de la llengua catalana* (1898), que redactà amb un criteri molt independent respecte a les gramàtiques existents. Formà part de L'Avenç, on promogué (1890-91) una campanya memorable per a la reforma ortogràfica, amb Jaume Massó i Torrens i Joaquim Casas i Carbó, que publicaren el seu *Sikabari català* (1904) i un *Tractat d'ortografia catalana* (1904), i tingué una participació destacada en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906). Autodidacte, els anys que passà a Bilbao pogué dedicar-se intensament a l'estudi de les obres dels grans romanistes del moment, que arribà a conèixer a la perfecció: en fou fruit la *Gramàtica de la llengua catalana* (1912), la més sòlida des d'un punt de vista lingüístic. Cridat per Prat de la Riba, es traslladà a Barcelona, on fou nomenat professor a la càtedra de català creada per la diputació de Barcelona i membre de la novella secció filològica (1911) de l'Institut d'Estudis Catalans, de la qual més tard fou president (com ho fou també de l'Institut); tingué al seu càrrec, encara, la direcció de les oficines lexicogràfiques del mateix Institut. Aquest promulgà les *Normes ortogràfiques* (1913), que, bé que sense el seu nom, eren principalment obra d'ell i contenien la part essencial de l'ortografia defensada pel grup de L'Avenç (dins l'editorial del qual publicà les seves traduccions de *La intrusa*, de Maeterlinck, i d'*Espectres*, d'Ibsen) i que serviren per a la formació d'un *Diccionari ortogràfic* redactat sota

la seva direcció (1917). La segona etapa de la reforma fou l'estrictament gramatical: publicà, per encàrrec de l'Institut, que l'adoptà com a oficial, la *Gramàtica catalana* (1918), de la qual han estat fetes set edicions. Contenia les parts obligades, sobretot de morfologia, que eren sovint objecte de controvèrsia i que Fabra resolgué amb esperit obert. Establertes l'ortografia i la gramàtica, es preocupà de l'escola: faltà divulgat, a diversos nivells, la doctrina gramatical sancionada. Ell mateix redactà el conegut *Curs mitjà de gramàtica catalana*, publicat per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (1918), amb cinc edicions, que l'any 1968 fou reeditada i ampliada per R. Aramon i Serra sota el títol d'*Introducció a la gramàtica catalana*. Mentrestant, s'anaven assolint resultats òptims de la seva obra, que eren, ultra l'establiment de les regles gramaticals, la depuració de la llengua, la determinació d'un estil científic i la disponibilitat indefinida: una multiplicitat d'estils dins una sola llengua, ordenada amb lògica. Ho anà obtenint mitjançant articles, conferències, discursos (en part recollits dins *El català literari*, 1932), la seva relació personal amb els escriptors o bé les *Converses filològiques*, que apareixien al diari "La Publicitat", aplegades després en la "Col·lecció Popular Barçino" (1954-56) i en les quals palesava tant la seva capacitat de diàleg com el caràcter en progrés que tenia l'ordenació de la llengua catalana. En general, partia del català actual, bé que no deixava de tenir en compte la llengua antiga, els escriptors moderns ni les solucions de les altres llengües romàniques. La tercera etapa de l'empresa fou el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932). Concebut com el canemàs del futur diccionari de l'Institut, hi era recollit, amb tot, el vocabulari indispensable per a l'home d'avui. Per dur a terme tota aquesta obra, Fabra renuncià a d'altres comeses (per exemple: de lingüística) per a les quals posseïa una preparació excel·

lent; en són mostra alguns estudis, com el de les es tòniques del català (1906) o el dels mots àtons en barceloní (1913), dins una línia d'investigació que hagué d'abandonar davant la importància i la urgència de l'endegament i la depuració de la llengua. Els resultats de la seva obra transcendiren aviat: en el decurs del decenni 1920-30, gaudia ja d'un alt i just prestigi científic, sempre creixent, que el dugué a ésser nomenat catedràtic de la universitat de Barcelona directament (1932), sense passar pel camí, fins aleshores obligat, de les oposicions a càtedra. Poc temps després, en esdevenir autònoma la universitat, en fou president del patronat universitari (1933), i, per raó del seu càrrec, sofrí empresonament (1934). Ensenms, esdevingué un home molt popular al país, i, entre el 1931 i el 1936, fou objecte de molts i reiterats homenajes. El 1939 s'exilià, i residí a París, Montpeller i Prada (Conflent). Malgrat tot, continuà treballant, sobretot en una nova *Gramàtica catalana*, que havia de veure la llum, ja pòstuma, el 1956, en edició a cura de Joan Coromines. La universitat de Tolosa de Llenguadoc el nomenà doctor *honoris causa*, i la Societat Catalana d'Estudis Històrics, president honorari. Presidí, també, els jocs florals de Montpeller (1946). Hom publicà a l'Argentina la *Miscel·lània Fabra* (1943), preparada durant la guerra civil a Barcelona i que no pogué arribar a imprimir-s'hi. Amb motiu del centenari de la seva naixença, els "Estudis Romànics" li dedicaren dos volums, en forma de miscel·lània d'estudis (1968), i arreu foren organitzats actes adients a l'anomenat any Fabra (1968): conferències, discursos, sessions acadèmiques, números de revistes, etc, que contribuïren a enaltir l'obra d'aquell qui per tots ha estat considerat com l'ordenador de la llengua catalana moderna. (Antoni M Badia i Margarit)

CARTA DE LA PLANA DE VIC

Amics tots:

Sembla que sento ressonar encara les sardanes escoltades i ballades en la trobada del prop passat juny. Diada recordada per moltíssims motius, en saludar novament a tants amics i amigues i per la perfecta organització de tots els actes celebrats.

Pensant amb Bonmatí, segur que molts dels reunits podríem dir: DE TÚ SÒC LLUNY..., ET RECORDO AMB MELAGIA, I SOVINT EM PUNY EN EL COR, TAL LLUNYANIA.

En més d'un viatge cap a terres gironines fets en aquesta tardor, en passar per Collsacabra i anant per la carretera de La Salut, no puc menys que recordar com és de bonic veure tants arbres amb aquells colors d'aram i or vell i que el guspireig del sol de tardor en filtrar-se entre les fulles fa que siguin més formosos encara, desitjant una parada en alguna reconada per admirar el paisatge i plasmar-lo fins i tot en fotografia, per tornar-ne a gaudir. I és trist pensar que dintre de poc temps, potser en algun d'aquests paratges i amb tota seguretat a la Plana de Vic, ens envairà la boira o broma baixa.

Aquesta boira que aquí l'anomenem la Pubilla de la Plana i que per primera vegada vaig conèixer, en un dels viatges que junt amb en Pelai Coll (q.e.p.d.), vàrem fer per terres lleiditanes amb l'equip de futbol de l'Anglès. Aquest va ser el primer contacte. Fins llavors sols la coneixia per les referències que ens donava a tots dos, el nostre principal Sr. Vicens Casacuberta, en tenir a La Gleva (a pocs quilòmetres de Manlleu), una altra fàbrica de filats. A vegades ens deia que era tant espessa, que es podia tallar amb un ganivet, (cosa que nosaltres posàvem amb dubte), però que jo he pogut comprovar que no anava pas massa desencaminat.

És curiós que en ple hivern i quan a Manlleu estem totalment emboirats, tan sols a quinze minuts en cotxe, per la mateixa carretera de La Salut, pujant suaument uns 300 / 400 metres d'altitud, trobem el poble de Santa Maria de Corcó, dit també de l'Esquirol, on el sol llum amb tot el seu esplendor, i als seus peus es veu tota la Plana de Vic embolcallada de bromes baixes, sense distingir cap poble ni senyal de vida.

A propòsit d'aquest poble de l'Esquirol, haig de contar-vos una anècdota o millor dit un fet històric, que no deixa de tenir la seva importància.

Abans de la guerra civil a Manlleu i als pobles veïns, primer a les selfactines i més tard a les contínues de filar, els operaris eren sempre homes, només començaren a ocupar dones en aquestes màquines, durant i a partir de la guerra, al contrari de les terres gironines en què sempre a les contínues hi havia dones.

Doncs, segons vaig llegir, fa uns 40 anys en un llibre d'en Josp Pla, titulat "Un senyor de Barcelona", en que explicava la vida d'un industrial manlleuenc, en aquell temps eren bastant freqüents les vagues dels treballadors locals en defensa de les seves reivindicacions socials o econòmiques.

En una d'aquestes vagues generals, per tal de donar sortida a les comandes i per no paraitzar les fàbriques i tallers, els patrons varen recórrer a reclutar gent de la veïna població de l'Esquirol, (dita també Santa Maria de Corcó), que es dedicava primordialment a l'agricultura, o sigui sense lligams de sindicats industrials. A més

de les discussions i aldarulls que varen promoure tals mesures, no varen ser vistes amb bons ulls per la gent del noble. A tots els homes que van anar a treballar a Manlleu, a part de les batusses que hi va haver, a tots ells se'ls va titllar amb el mot despectiu d'ESQUIROLS. I això segur que es va repetir en més d'una ocasió.

Sembla que aquest fet, és el que va donar el nom d'esquirols a tots els treballadors que van a suplir en la feina a altres companys que estan en vaga. Nom que tots sabem s'usa tan a Espanya com internacionalment.

Abans que es publiqui aquest escrit, segurament que podreu llegir-ne una explicació molt millor, en una edició dominical del "Periódico de Catalunya", referint-se a l'esmentat poble i com nota curiosa.

Conversant després del dinar de germanor que vàrem celebrar, algun company deia que ha observat que pronuncio alguna paraula que és d'ús freqüent a l'Osona, però que a Bonmatí es fa servir un altre mot, encara que es refereixi a la mateixa cosa. És veritat, no obstant i això la meua defensa va ésser que després de tants anys, encara ara a Manlleu a vegades em pregunten d'on he vingut, puix que dic paraules que no saben exactament què volen dir.

Una de les paraules més característiques és Josèp, amb è oberta a Osona i e tancada a les comarques gironines. Hi ha alguna altra vocal així oberta, que a mi em sembla un contrasentit, ja que el caràcter de la gent en general, és més obert i franc a Bonmatí que a Manlleu i comarca.

Anoto a continuació alguns dels mots que ara recordo i que es pronuncien de diferent manera.

A BONMATÍ

Pinetell
 Fat (falta de sal)
 Donar menjar a la boca
 Balca de les cadires
 Esterrejar
 Madoixes
 Llistó
 Ajocar-se
 Estar de llet
 Marranxa
 Flaïre
 Punxada
 Cardina
 Tràmec
 Test de flors
 Catarro (de tos)
 Petit (1/4 de litre)
 Ensumar
 Ansat
 Safareig públic
 Xicra
 Clot
 Ronxar
 Mal pelat
 Guardar-se
 Flequer

A MANLLEU

pinenca
 soso
 oéixer
 boga
 fregar a terra
 maduixes
 fanal
 ajupir-se
 tenir sort
 pot de llet
 olor
 punyida
 cadenera
 aixada
 torratxa
 distenta
 petricó
 olorar
 pot
 rentats
 tassa
 forat o (batxe)
 roncar
 malxinat
 servir-se
 pastisser

N'hi una de paraula, aquesta però, se'n fa ús a nivell provincial. El que la pronuncia s'identifica com a gironí. Crec que endevineu a quina paraula em refereixo. (És derivada d'un treball que efectuen unes màquines de filatura).

Logicament n'hi deuen haver moltes més, així com també frases fetes, però que en aquest moment no em vénen a la memòria.

Espero que com vaig comentar pel juny, en aquesta edició i en les pròximes (sobretot recordant el cinquantenari de "L'AMIC") molts d'altres companys es decidiran a escriure per recordar entre tots moltes coses quasi oblidades, com per exemple els tripijocs que s'havien de fer per sortir bé els dibuixos al lindleum del primer número i quins alumnes el feien, com també qui feia funcionar la Minerva. Records del tren d'Olot a Girona que tanta importància tenia per al poble. Anècdotes de personatges locals amb l'humor d'en Joan Oliveres o l'Amadeu fuster, per exemple. També com molt bé va dir en Benet, seria molt bonic comptar amb la col.laboració de les noies que venien a classe, explicant coses de les seves mestresses o dels nostres mestres.

Desitjant poder llegir-vos a tots i a totes, m'acomio per avui, i fins a una altra propera ocasió. ADÉU-SIAU.

Pere Motjer

Manlleu desembre 1986.

EL GAT I L'OCELL

Entre les branques, un niu;
dins el niu, l'ocell que canta;
entre els cants, el dolç sospir
d'una novella esperança.

Un gat, fent el manyagoi,
s'enfila... i el niu esclafa!
talla el cant, mata l'ocell
i fon aquella esperança.

El món està ple de gats,
amb les uupes amagades;
que es mengen els ocellets
en lloc de matar les rates.

CASIMIR PLA I ROCA

Anglès, 1986.

VISIÓ DE BONMATÍ DES DE FLAÇA

Aprofitant l'espai que generosament em brinda " L'AMIC ", vull que aquestes ratlles serveixin per expressara tots els bonmatinencs l'afecte que envers ells sento i al mateix temps manifestar els meus sentiments més respectuosos i d'admiració envers la seva gent.

Ja de vailet la meva integració a Bonmatí va ser total a pesar de viure a Vilanna. Primer vaig venir a doctrina i a missa a la Colònia i recordo la il.lusió que sentia quan l'esglèsia es trobava plena de gent i jo pujava per aquella escala de cargol tan bonica que conduïa al cor. Després, quan vaig fer l'aprenentatge de barber, més tard, pel treball a la fàbrica de paper i, per últim, en escollir esposa, també de Bonmatí. Per tant i per tot el que he dit considero que vaig encertar de ple.

Doncs l'admiració que se sent des de Flaça per Bonmatí és total. Des d'aquí destaquem l'esperit de superació i les ganes de millorar que haveu demostrat els bonmatinencs, sobretot després de la forta crisi industrial per tots coneguda i que de mica en mica haveu anat súperant. No tinc cap dubte que heu sabut ser formigues, ja que mitjançant el treball i l'estalvi, qui més qui menys s'ha pogut construir la seva llar.

També haveu deixat l'antigua colònia molt bonica i ben arreglada ! Qui l'ha vista i la veu: esfaltada, acondicionada, neta, amb gespa. Ah ! i amb un carrer dedicat a Flaça. ! Això, aquí, va causar molt bona impressió. Tot molt bé.

També vull aprofitar per felicitar-vos per la creació i l'expansió del Grup Bon-Dia i per les ganes de superació que notem cada vegada que us visitem.

Bonmatinencs: Us mereixeu que de vosaltres se'n parli molt positivament. Us felicito i endavant.

Des de Flaça. El vostre amic
Ricard Puigdemont.

A UNA ROSELLA

Genti rosella de fulles roges
al vent gronxant-se
sola i ufana vora el camí.
Jo et trencaria i et colliria
content de dur-te amb tes companyes.....
de sang un mar al camp vef.

Més no puc fer-ho, rosella bella,
t'esllanguiries i et marciries.....
vols viure sola i sola morir.

I. Casadevall.

SIMBOLISME

Cinglera del FAR; vaixell que navegues
amb proa feixuga, quillam i quadernes
del més dur basalt. En les singladures
que portes de segles,
la ruta segueixes sense perdre't mai.

Ni llamns ni tempestes, ventades violentes,
ni boires traidorest'han fet mai desdir.
Tú sempre pel mar de la vida
vencent i esquitllant-te de tots els perills.

Cinglera del FAR: per mi ets el símbol
del País que estimo que gent aliena
omple de parany. Més ell no s'enfonsa
i en la seva ruta si el velam li esqueixen
els forts temporals, amb rem i amb els braços
s'ajuda i navega vers llurs ideals.

CINGLERA DEL FAR : TERRA CATALANA :
Pel món de la vida ja mai desmaieu.
Si a una la guarda verge d'alabastre
alletant un nen,
a l'altre la guia la mateixa verge,
però des del cel.

Isidre Casadevall
La Cellera-desembre 1986.

EL PAPER I ELS SEUS ORÍGENS

Tots coneixem què és el paper, però voldria donar-li amb aquesta redacció quelcom que potser no li hem donat: la importància que té en aquest món de progrés i civilització.

Heu pensat per un moment què passaria si de cop desaparegués el paper? Doncs bé, parariem aquesta gran màquina que és l'administració i al mateix temps el vehicle portador de cultura i ensenyament. Desapareixerien documents de tota classe: de compres, vendes, llibres, periòdics, llistats d'ordenadors, etc. etc., podria citar una quantitat innumerable d'elements que són tots necessaris obtinguts per mitjà del paper.

Vull fer-vos un lleuger repàs de dues de les principals fases del paper.

Què és el paper i breu història dels seus orígens.

El paper és un full fet a mà o mecànicament, amb pasta fibrosa vegetal blanquejada o acolorida que s'obté triturant-la amb aigua. Aquesta pasta pot ésser de draps o fil o bé d'altres matèries com és ara el cànem, l'espart, la palla d'arròs i les fustes de diverses classes. Actualment les que més s'utilitzen són l'eucaliptus i el pi. Amb tots aquests elements fibrosos podem fer el full de paper junt amb uns ingredients secundaris per donar-li diferents característiques.

Història del paper.

En el descobriment del paper hi ha una barreja en els seus orígens, de fantasia i certesa, la qual cosa passa sovint en totes les trobades de la tècnica humana. Per això més que de la invenció del paper potser hauríem de parlar de la seva aparició.

El paper podem assegurar que neix a la Xina, segurament a la província de Hou-Nan, al Nord de Canton, de cent a dos cents anys abans de la nostra èra. L'autèntic paper com estructura pràcticament similar a l'actual és un descobriment de la paternitat de Ts'ai-Lung en el 105 A. C., inspector de treball públic de l'Emperador No-ti; aquest senyor Ts'ai-Lung substitueix les taules de bambú escrivint amb un nou suport, obtingut mitjançant el tractament del cànem, seda i fibres de bambú.

Durant més de vuit segles va ser ignorat per Occident el descobriment del paper.

Però a l'any 751 D. C. es va desenrotllar la batalla de Talas, entre turkestans i xinesos on els primers foren guanyadors donant peu a la conquesta de l'antiga regió de Sogdiana que té per capital Samarkanda.

Entre els presoners xinesos hi ha alguns artesans paperers que fan en aquesta capital una important tasca a base d'utilitzar les plantacions de lli i cànem per substituir el bambú, per fer paper en aquell àmbit geogràfic. Poc després s'utilitza a Bagdad, l'any 794 D. C., i segueix la seva llarga ruta.

Comença al nord de Canton travessa el desert de Gobi i el de Takla-Makan, passa per la ciutat de Hama i Damasc i països com Egipte on en el segle X es fabrica paper. La fabricació segueix tot el nord d'Àfrica, i més tard el Marroc, i entra a Espanya i Europa en fabricar-

se a Xàtiva (València), (llavors sota el domini mussulmà), a mitjans del segle XI. Per tant, el primer lloc lloc d'Europa on es fabrica paper és Xàtiva.

La nostra terra catalana, té una forma triangular i un dels seus costats està formada pels Pirineus Orientals que la separen de França i que li proporcionen importants corrents d'aigües que formen cabals i conques de rius com el Fluvià i el Ter. Això féu que tingués molt aviat un fort creixement l'expansió industrial paperera, a les nostres comarques, sobretot a la zona d'Olot, a la conca del riu Fluvià, que ja existia una concentració paperera a Sant Joan les Fonts, on segons dades hi havia un molí paperer anomenat " Molí Vell " l'any 1561.

Com a capital tenim Girona, que fou la primera ciutat de Catalunya a fabricar paper de manera continuada (La Gerundense) fundada l'any 1842, avui ja desapareguda.

Com a fet curiós tenim que a l'Exposició feta a Saragossa l'any 1908 va ser presentat paper de la seva fàbrica D. Salvador Torras Doménech, paper fabricat a Bonmatí (llavors municipi d'Amer), amb una capacitat de producció de 1.400 Tm. any, rendiment en aquell temps molt important.

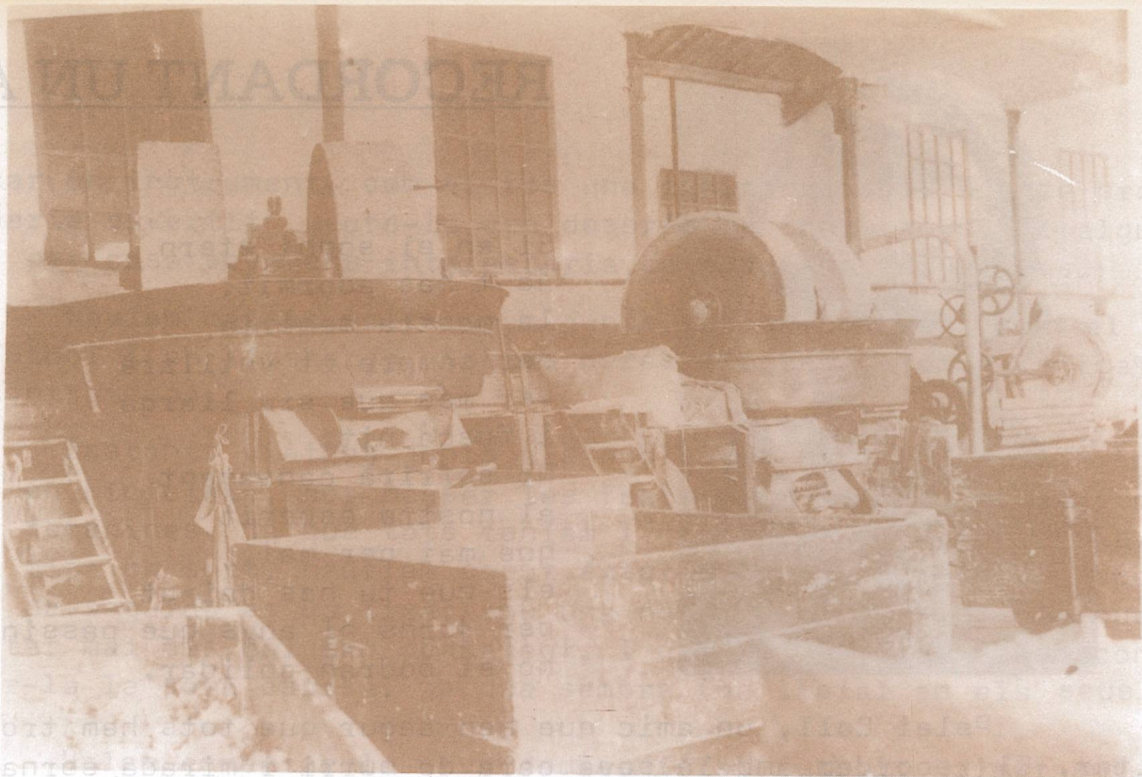
Avui, gran part de les fàbriques, aquesta producció l'elaboren en 10 ó 15 dies. D'altres amb maquinària encara més moderna rendeixen 600 Tm / 24 hores amb velocitats de 1.100 m/minut. Això vol dir que en dos dies i mig, aquestes fan el paper que produïa la Torras a Bonmatí en 365 dies, l'any 1908.

Ignorem si el plantejament històric és realment idèntic en tots els casos. El que sembla clar en els nostres ulls és que, en el cas del paper, l'estudi històric és necessari vist que ell mateix ha imposat un servèi d'acondiciament que ha estructurat i segueix estructurant l'actual indústria paperera.

Per cloure aquesta ajustada síntesi històrica del paper hem fet un breu repàs de les principals fases d'aquest producte i del seu origen, però ens cal remarcar que tant de l'una fase com de l'altra en podríem escriure moltes pàgines. Prova d'això és la importància creixent que ha tingut el paper fins i tot per a poder mesurar el nivell cultural d'un país mitjançant el seu consum per càpita.

Any 1.985.

	E. E. U. U.	282 Kg/	habitant	any
Canadà	204 Kg/	"	"	"
Suecia	224 Kg/	"	"	"
Holanda	173 Kg/	"	"	"
Japó	172 Kg/	"	"	"
Alemanya R.F.	173 Kg/	"	"	"
Bèlgica	165 Kg/	"	"	"
Anglaterra	136 Kg/	"	"	"
França	121 Kg/	"	"	"
Itàlia	90 Kg/	"	"	"
Espanya	75,8 Kg/	"	"	"

La secció de moles de la Paperera Torras, l'any 1924 a Bonmatí.

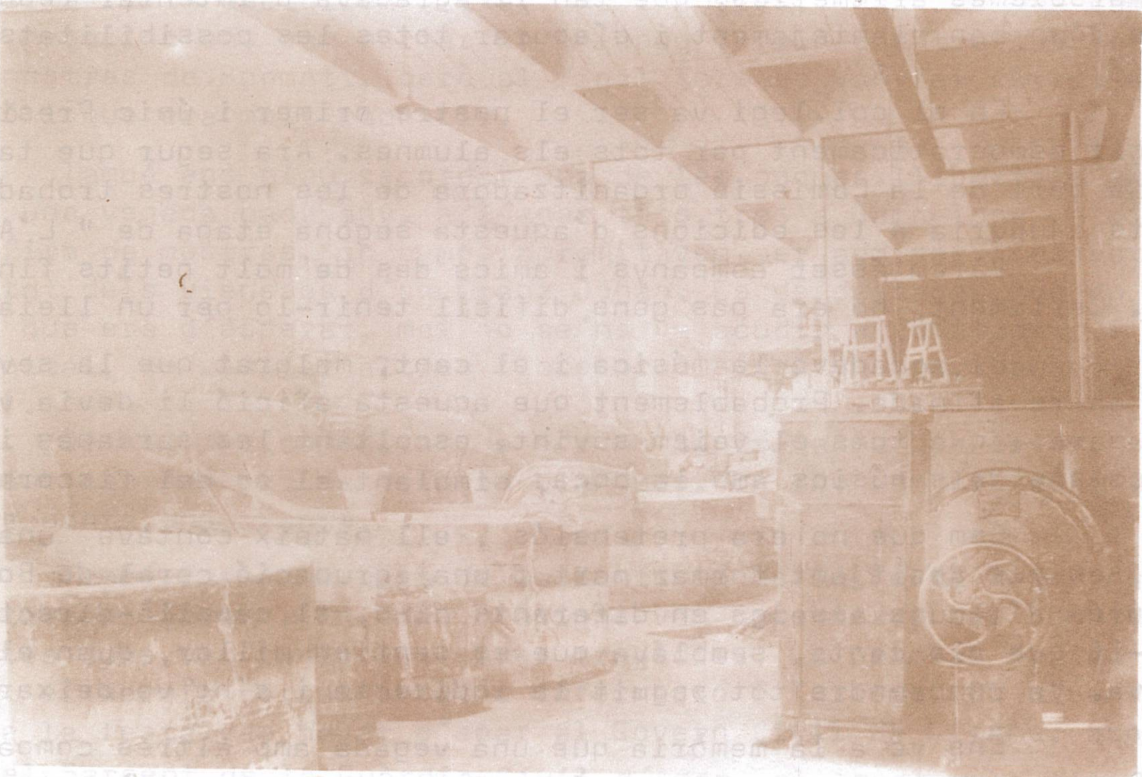
La foto correspon a l'arxiu d'en Ricard Danés, gentilmente cedida pel seu fill Josep.

Per tal d'anivellar aital desequilibri fora necessari donar un gran impuls a la nostra cultura.

Val a dir que ha estat per a mi una satisfacció poder escriure i recordar en "L'AMIC" un producte i una indústria que han estat la meua vida de treball.

JOAQUIM VILA BANCELLS

El Prat de Llobregat-Desembre del 1986.

Secció de cilindres.

RECORDANT UN AMIC

Si en el somni etern
ja t'has adormit,
la nostra memòria
per sempre et vetllarà
per més que sia llarga
i fosca nit.
No sofrirà cansament
el nostre esperit
que mai per mai,
els que tu has deixat
per jorns hi anys que passin
no et podran oblidar.

Pelai Coll, un amic que ben segur que tots hem trobat a faltar. El recordem amb la seva cara de murri i mirada sornaguera, amb un caràcter reposat i pacient, gens aimant d'aldarulls, però sempre actiu i formal, molt correcte en les seves accions, a voltes irònic, però sempre disposat a ajudar si feia falta. Amic de tots i de tothom, amb la bondat reflectida a la cara. Pensant en ell, hem de creure de veritat el que diuen que "la cara és el mirall de l'ànima". Com també creiem que és cert, que les millors persones, son cridades abans d'hora. És una llàstima que els seus companys i els seus familiars, no puguin fruit de la seva amable companyia.

Un dels records més llunyans que tenim, són quan anàvem a esperar els Reis d'Orient, amb el fanalet d'artesanía, fet per les nostres mares, visitant les botigues de joguines de can Pagès i can Massa, per anar a veure finalment el pessebre de la Rajoleria, fet per en Joanet, per tots conegut.

Recordem-lo en els primers anys de col·legials, era estudiós detallista, i amb la seva forta veu, imposava els seus raonaments en els problemes aritmètics, que tan li agradava d'intentar resoldre, després d'un bon plantejament i d'apurar totes les possibilitats de solució.

En el col·legi va ser el nostre primer i únic President, elegit democràticament per tots els alumnes. Ara segur que també formaria part de la Comissió organitzadora de les nostres trobades i sens dubte ajudaria a les edicions d'aquesta segona etapa de "L'AMIC".

Vàrem ésser companys i amics des de molt petits fins al final. Certament, no era pas gens difícil tenir-lo per un lleial amic.

Li agradava la música i el cant, malgrat que la seva veu no era gaire afinada. Probablement que aquesta afició li devia venir del seu pare, que tots el veiem sovint, escoltant les sardanes i seguint el compàs dels músics amb la boca, simulant el so del fiscorn.

Com que no era pretensions, ell mateix contava una anècdota, en que desitjant formar part d'una agrupació coral de Bonmatí, després d'alguns assaigs en diferents dies, el capellà-director, va dir-li que els cants, semblava que es sentien millor, quan ell no actuava. Va comprendre tot seguit la indirecta i s'ho va deixar.

Ens ve a la memòria que una vegada amb altres companys, en una de les festes majors, ens vàrem fer una foto en què tots simulà-

vem tocar un instrument, com si fos una cobla de debó, d'onze professors. Seria divertit veure-la ara després de tants anys. Si algú la trobés per casa seva ens interessaria de poder-ne fer còpies.

Havíem passat molts anys junts, en el col·legi, en el treball, en el futbol i en l'esbarjo. Moltes hores alegres i també lògicament algun contratemps.

Bastants viatges junts als pobles veïns i sobretot a Anglès, a peu o en bicicleta, per passar les festes compartint amistats masculines i femenines, ja que tots teníem l'ull posat en alguna noia. Fins amb una mica de sort, hauríem pogut ésser parents. És curiós recordar que ell de seguida es va fixar amb una noia, que ens consta, que no va apartar mai més del seu pensament, i que no va parar fins aconseguir fer-la la seva esposa, ja que sempre fou lleial en els seus sentiments.

Volem esmentar la seva dedicació al futbol: primer amb el Bonmatí, després amb l'Anglès, com també algun partit de prova amb el primer equip del Girona.

Quan nosaltres començàvem a jugar, recordem que estava de montador a la fàbrica Mata i Pons, un noi de Puigreig, que cada dia abans d'anar a treballar, s'entrenava tot sol al camp d'esports, (que llavors teníem entre el riu i les fàbriques) i que molt poc temps més tard va ésser un gran extrem del Barça i de l'Equip Nacional. Estem parlant de l'Estanislau Basora.

En Pelai era un "comodí" de l'equip, solia jugar a tot arreu, tenia un bon toc de pilota amb els dos peus, per això quasi sempre tirava les faltes. A més jugava molt amb el cap (i la testa) i per enredonir-ho sempre solia ser el capità.

Per les inclinacions del cor, hauríem seguit jugant amb el Bonmatí, però pensant amb el cap i les pessetes que en aquell temps feien molta falta decidírem fitxar per l'Anglès. Quan es van començar les negociacions van portar un enrenou terrible entre tots els companys nostres de Bonmatí, però al final tots es van fer càrrec de la situació i que era molt raonable.

També ens plau recordar una de les poques llibertats que ens preniem una vegada cada any, a l'anar tots tres a Barcelona a visitar la fira de mostres, on a més aprofitàvem per admirar l'espectacle arrevistat dels vienesos d'en Franz Johan. És de destacar, que en contra del que era d'esperar, mai no se'ns va acudir aprofitant que erem a la capital, de visitar altres llocs propis del jovent. Causes? !Qui ho sap!.

Ja sia per comoditat, o per no tenir massa per triar, sempre anàvem amb espadnyes de treneta blanques. Un any vam estrenar tots tres uns pantalons blancs.

També formàvem part de la Comissió de la Festa Major que organitzava el jovent. En dues ocasions vam organitzar pel compte nostre. Totes dues van tenir les seves tragèdies. La primera per no haver demanat el permís corresponent a Informació i Turisme. El divendres abans de la festa vam haver d'anar al Govern Civil de Girona, acompanyats pel Sargent de la Guàrdia Civil d'Amer, el qual va telefonar

que l'esperéssim al tren de dos quarts de quatre. Després de les amenaces del Governador que volia suspendre la festa, li vam contestar que a nosaltres no ens importava, ja que l'envelat estava construït, les orquestres llogades, els programes tirats i que la gent, que seria molta aquell dia, es presentaria igual, nosaltres no responíem de res i fent un gest de girar-se les butxaques, volguent demostrar que no hi havia res per pagar tot allò contractat, va decidir finalment que seguís la festa endavant.

Al següent any a conseqüència de la tivantor que hi havia entre els Armengol i F. Mata i Pons, també a les sis de la tarda del dissabte abans de la festa, el Director de, Mata i Pons va fer arrancar les porteries del camp de futbol per tal que l'endemà no es pogués jugar. De discussions n'hi va haver, però a les vuit les porteries estaven altre vegada posades. Moltes d'altres anècdotes es podrien escriure ja que tots els ex-alumnes en tenim.

El nostre company, va continuar treballant sempre a la mateixa empresa. Maldecaps no n'hi varen pas faltar, preocupacions lògiques de la feina, no sempre degudament recompensades, quan de sobte, sense adonar-nos-en, ens va deixar tal com havia viscut, amb suavitat, sense fer soroll ni estridències, sense molestar a ningú, amb un petit somriure en la boca com dient ! A REVEURE !

Pere Motjer-Josep Costa.

Desembre del 1986.

El C.F. Bonmatí l'any 1942. En la foto hi podem veure 10 ex-alumnes.

Davant, a la dreta: en Pelai.

ARRELS

El juny passat quan l'amic Benet va suggerir que la nostra revista no havia d'ésser una feina d'uns pocs i va demanar la col·laboració de tots nosaltres; em vàreig proposar fer un petit treball.

L'eufòria i la il·lusió de tornar-nos a trobar em va fer agosarat. Però, ai las.....si jo no sé escriure!, ara davant d'aquest paper blanc que sembla que es mofi de mi; no trobo el tema a què al·ludir. Busco i rebusco en el meu cervell una petita llum que m'il·lumini per tal de tirar endavant aquest repte. Penso que aquestes lletres seran molt pobres per expressar l'admiració que sento per aquests companys que, portats per un entusiasme digne de la generositat juvenil, han aconseguit reunir a una colla d'homes als quals, la vida va allunyar d'aquest petit poble. Petit demogràficament però ple de records entranyables.

Molts de nosaltres hem passat bona part de la nostra vida lluny, i ens hem fincat en altres contrades, les quals estimem per haver-hi format una llar i una família. He dit estimem i això és veritat; jo mateix no toleraria que es malparlés de la terra que m'ha acollit on, amb el meu esforç m'he desenvolupat. Es per això que estic content de pertànyer a una terra amb la gent de la qual em sento plenament identificat.

Continuo pensant si podré allargar gaire més aquestes lletres, i distret els meus dits han trobat una petita palla sobre la taula on m'he posat a escriure. Jugo amb ella entre els dits; de sobte, l'he mirat bé, i he vist que era una petita arrel. Quina casualitat!. Això em fa pensar que jo puc haver creat, en el meu recorregut per la vida, una bona planta lluny del meu poble, però aquesta arrel que casualment ha vingut a parar a les meves mans, encara és tendra, i penso que és degut al record de la nostra infantesa que ens ha mantingut sempre arrelats al nostre Bonmatí.

Gràcies, amics, per haver sabut regar amb el vostre entusiasme les nostres arrels.

Des de la Terra Ferma.

Joan Boada i Soler.

Desembre del 1986.

Barcelona 1929 - Barcelona 92

L'any 1929, quan encara no havia nascut, va celebrar-se l'Exposició internacional de Barcelona. Segons m'havia explicat el meu pare va ser un esdeveniment, l'èxit assolit per la ciutat de Barcelona i per Catalunya. Durant el temps del certàmen la ciutat comtal va ser un centre d'atracció mundial.

Cal destacar entre d'altres grans obres, la construcció del Metro; van millorar-se les comunicacions i el centre dels grans atractius i d'expansió, va ser la muntanya de Montjuïc que fins aquell moment no era altra cosa que la immundícia i el barraquisme de la ciutat, on hi acampava tota la gent indesitjable.

Va suposar un esforç de gran magnitud per part de l'Ajuntament de Barcelona que d'aquesta manera acabava amb l'atur existent. Així començaren d'arribar els primers immigrants, majoritàriament procedents de la regió murciana.

La realitat, però, va ser molt positiva. Totes les millores que es varen portar a cap, que van ser moltes, li van permetre de ser la capdavantera de tot l'Estat. I el més important de tot és que avui, després de prop de 60 anys, moltes de les seves construccions encara es mantenen en funcionament.

Els qui després hem visitat en alguna ocasió la fira industrial que cada any s'hi celebra i hem contemplat les Fonts de Montjuïc amb el seu conjunt d'aigua i llum, o el poble espanyol i l'estadi, o el Palau Nacional, tenim un punt de referència de la magnitud que va representar l'exposició en l'any 1929.

El deficitari esforç econòmic va ser eixugat pels ciutadans de Barcelona mitjançant el franqueig de cinc cèntims en les cartes, i que va ser conegut amb el nom de segell de l'exposició.

Com tots sabem, el 17 d'octubre passat, el Comitè Olímpic Internacional, va concedir que fos la seu dels Jocs Olímpics del 1992, la ciutat de Barcelona. Aquest esdeveniment pal·liarà almenys en part, la plaga que avui pateix la nostra terra catalana, el fatídic atur ?.

Tant de bo que sigui així. És molt possible que els fruits siguin els mateixos: Allò que es construirà quedarà com a patrimoni del poble català i la imatge, no solament de Barcelona, sinó de Catalunya envers el camp esportiu, cultural i econòmic pot ser d'una magnitud inestimable.

Marià Fornés Pou

Bonmatí-Girona, Desembre 1986

BONMATÍ: Records de l'infantesa d'un vailet

A partir dels nou anys ben complerts, a punt d'encetar els anys quaranta, vaig començar a descobrir i conèixer el noble amb la companyia dels amics. Erem una trepa de petits vaillets, un xic entremaliats, però de bon cor, que amb l'espontaneïtat pròpia de la infantesa ens aveníem força bé nel fet de compartir l'"estudi" i la "doctrina" (catecisme) - m'agrada usar aquests mots perquè són els que empràvem.

Trastejàvem el terreny amunt i avall, de dret i de través, sembrant-lo de xiscles, jocs i d'algunes malifetes. Quan se'ns feia petit allargàvem un xic més les nostres corredisses. Anàvem a banyar-nos a la gorga del riu, sota la "Rajoleria". Corriem fins a cal ferrer de Vilanna a cercar un estri per l'arranjament del patinet, un patinet vell però fort que havíem arreplegat no se pas a on i que tingué una gran durada. Ens plantàvem al pont de "Bàs cara" a pescar peixets. Arribàvem fins al bosc de can Moner a buscar bolets, als indrets de can Casals a "espigolar" avellanes o fins a "La Fondaria" a "emoaitar" algun meló.

Aquest i altres motius que la nostra imaginació trobava, ens esperonaven a viure com ocells.

L'ampli espai per on ens bellugàvem el coneixíem pam per pam, gairebé com si fos el menjador de casa nostra. Sabíem a ulls clucs els camins, corriols, drecceres, marges, tanques, recs i forats de tots els topants. Sabíem també on podíem rebre una bona escridassada. El nostre trepig no deixava quiet ni un gra sorra.

Val a dir però que aquest bellugament tan espaiós no sovintejava de la manera que ens hauria plagut. Calia força temps, lliure d'escola i lliure de les feinetes que tots més o menys teníem. A mi em calia el permís de casa, difícil d'obtenir. I escapar-me d'amagatotis no sempre era possible. Per una o altra raó poques vegades s'aplegava la colla entera.

Durant la setmana normal la vida transcorria en un espai reduït, cenyit per altres fites: la llar, l'escola i el joc.

Al souluig de casa cadascú hi tenia l'afecte de la família, endemés del menjar i del descans, si bé en un estil de vida molt diferent del que ara podem imaginar. Anys d'estretor i privacions, hi havia poc per menjar i poc per vestir. Racionament i "estraperlo" foren dues paraules molt conegudes dels grans i dels infants. Per això els petits tenien ben sovint ocuocions per contribuir al treball de la família. Era natural ajudar a plantar o collir hortalisses; fer llenya amb el pare, arreplegant branquillons; custodiar el germanet per deixar la mare lliure.

L'estudi, l'escola, ens rebugnava una mica. Mancava estímul. Al rebuig espontani que sol provocar l'esforç i la pròpia superació, s'hi afegia, ben segur, l'ambient dels grans que, en general, es conformaven de saber llegir, saber escriure, saber les operacions aritmètiques principals en grau superficial, perquè hi havia pocs camins "per viure de la lletra" encara que llavors ja s'obrien més perspectives i, a poc a poc, sorgia una altra mentalitat.

Els diumenges i festes de guardar, com dèiem aleshores, substituïem l'escola per la missa, la doctrina (catecisme) i el rosari. El jorn festiu trencava la rutina diària. La companyia de Mn. Miquel mai no ens deixava perquè també nosaltres la buscàvem. Amb dinamisme organitzava cinema, futbol, passeig, bany, pesca, berenades... i, de tant en tant, excursions. Aquestes activitats engrescaven un bon seguit de mainada.

Els jocs ocupaven les hores lliures de cada dia i tenien un escenari petit. A voltes eren els indrets de l'església - quin tip d'amagar-nos pels racons de l'escala i els voltants! - més sovint l'escenari eren la plaça, els carrers, el "Nou" i el "Vell", i la zona dels galliners. De jocs n'hi havia un reguitzell: futbol, baldufa, boles, "retrats", "bèlit", rutlla, "mistrat", lladres i guàrdies.... Ben sovint també jugàvem a "Cavalls". Un cordill lligat pels seus extrems a cada braç d'un de nosaltres feia el miracle de convertir-lo en un "cavall" guarnit amb "brides". Pel mateix miracle el que aguantava el cordill era el "genet". Llavors el "cavall" corria picant de peus per fer un bon trdt.

Almg. desconegut i Anng. en Casaposa

Assenits. en Lluís Fontana i Enri Grubulosa i en Farnó Puig.

A partir dels nou anys ben completats, a punt d'encetar els anys dous-

El "genet" també corria fent els crits que eren del cas, bo i guiant-lo per les "brides". Ben cert que no ens avorriem la mainada d'aquells anys.

Els horts i els galliners, mil vegades recorreguts per nosaltres, eren dos elements principals d'entre els que afaçonaven el Bonmatí d'aquell temps i alhora eren dos elements necessaris per a l'economia particular de les famílies.

A la primavera, els horts, des de bona perspectiva, semblaven un teixit brodat de flors.

Els galliners eren com figures geomètriques vestides de tela metàl·lica, fusta, llauna i uralita. En conjunt, tots d'igual aparença, però cadascun tenia una construcció diferent, que oferia un ben muntat recinte per a la cria d'aviram i de conills.

A vegades els vailets, enfilats a la paret de la carretera que mena a St. Julià, contemplàvem l'interior de la fàbrica que hi ha al costat, desafiament pel perill de caure a baix, a una fondària notable segons des de quin lloc.

Ens agradava d'observar el rodar de les politges, el moviment de les corretges i el giravoltar rapidíssim dels bitllots, que s'engruixien enrotllant el fil en pinya estreta.

Mentrestant ens explicàvem les anècdotes de la fàbrica i els seus homes, que sentíem comentar.

A la nostra manera compreníem que tot allò tenia molta importància per al poble i ho estimàvem.

Malgrat aquesta simpatia, he de dir, pel que fa a mi, que durant una temporada vaig tenir contra seu la dèria d'una trapellaria.

La capçalera de la nau de la fàbrica que nosaltres solíem contemplar, és situada a l'indret de la cruïlla de la carretera de St. Julià amb la carretera, ara vella, de can Casals. Té unes amplies vidrieres, idèntiques a les que envolten la mateixa nau. Les formen un conjunt de vidres de reduïdes dimensions. Allà dintre hi funcionava la secció dels batans.

Sigui perquè els vidres, de tan bruts de borra, no transparentaven i això em guardava de ser vist des de dins, sigui perquè el sector semblava una mica abandonat, el fet és que algun cop, en passar per aquella banda, per un impuls gairebé irresistible agafava un roc, apuntava un moment izas!, el llançava contra un vidre amb tota la força i la traça que podia.

L'impacte sec del roc, el soroll de la trencadissa, el forat rodó del vidre i la bona punteria, si encertava el lloc que jo volia, em provocaven un goig, entre divertit i malèvol, que em deixava satisfet.

Els bataners, empipats d'aquells ensurts i del perill d'un cop de roc al cap, decidiren enxarpar d'una vegada el gambirot culpable i es posaren a l'aguait.

Un migdia en sortir d'estudi, em van venir ganas de fer una demostració de la meua mala idea a un amic que m'acompanyava. Bon punt vam arribar al lloc del "divertiment", sense pensar-mi gens, amb dos cops de roc vaig foradar sengles vidres mentre amania la malesa amb riotes i acudits.

Tot seguit vaig anar tranquil a casa, que era allà mateix, sense adonar-me que pocs moments després dos bataners culpaven el meu amic innocent, que continuava el seu camí.

L'endemà a la tarda, quan els vailets esperàvem l'hora d'entrar a l'escola, llavors situada sobre el cafè de can Surroca, passa el meu pare decidit i em diu:

- Vine! I em mena cap a la fàbrica.
No ho entenía. Jo pensava:
- Vol llogar-te?

De sobte em trobo plantat al mig d'un despatx, davant del senyor Miquel, el Director.

Sense perdre temps, el pare em diu:

- Ahir vares trencar dos vidres dels batans, he ?

Valga'm Déu quin esglai ! A l' instant se'm presentaren clares les conseqüències de la mala pensada. I a l' instant també una solemne bufetada m'arribà a la galta esquerra, tant forta que tot jo plegat vaig trontollar.

De seguida afegí:

- Per què ho feies? I una altra bufetada, tan solemne com la primera, em va petar a la galta dreta com volent anivellar el pes de la penitència.

- Prou... prou... deixi'l... deixi'l... s'afanyà a dir el senyor Miquel, una mica espantat per les aturades bufetades i compadit per la meva confusió. Em sentia humiliat i, sobretot, em trobava profundament desconcertat. Mai no m'havia pegat d'aquella manera el pare. Amb to suau el Director hi afegí un sermónet:

- No has de fer aquestes coses... són un perjudici... els bataners es queixen... podries fer-los mal...

Quina tarda d'amargura ! A l'estudi amb prou feines podia dissimular l'astorament que em dominava i la vergonya que sentia, per tot això que m'havia passat. De més a més, que el meu amic m'hagués descobert als bataners em punyia l'ànima, tant com el càstic rebut. No sabia veure alèshores que no podia fer altra cosa el pobre noi.

Passats un parell de dies, ja una mica refet de l'ensopegada, m'encarava amb el company. M'agut pel despit i la ira vaig clavar-li un cop de puny dels que fan perdre l'alè. Fou l'última seqüència d'aquelles hores amargues.

Mai més no vaig trencar vidres. Estava guarit de la mala dèria que patia.

Una severa teràpia havia donat, en aquest cas, bon resultat.

Mn. Josep Buch

Vilablareix, desembre 1986.

Foto del Futbol Club Bonmatí cap el 1922. Hi podem reconèixer, d'esquerra a dreta dempeus: en Rogeli Padrós, en Guillem de Trullàs, l'Eusebi Ferragut, en Pepet Sereno, en Pere Planas i en Miquel Martí.

Al mig: desconegut, l'Antiga i en Casaponsa.

Asseguts: en Lluís Fontané, l'Emili Grabulosa i en Farriol Puig.

DADES EXTRETES D'UN ANUARI GENERAL D'ESPANYA DE L'ANY 1.934.

BONMATI

- Colonia obrera, barrio agregado a Amer. Estación férrea en la lí-
nea de Olot a Gerona y teléfono de la red urbana de Gerona.
Colonia fabril de 448 habitantes de H. y 484 de D.
Propietario principal.- José Mª Bonmatí.
Escuelas Nacionales.- Profesores: Dª Julia Fiol - D. Juan Juanals.
Capellán.- D. Arsenio Griera.
Abacerias.- Miguel Masana - Lorenzo Martí - Juan Surroca.
Agente Comercial.- Gregorio Labayen.
Albañil.- Francisco Surroca.
Barberías.- Francisco Solá - José Valentí.
Bicicletas (depósito).- Pedro Puig.
Cafés.- Esteban Mauricio - Juan Surroca.
Carnicerías.- Maria Casá, Vda. Casacuberta - Juan Pujolar.
Carbones (Tratante).- Juan Surroca.
Colegio.- Juan Galí.
Comadrona.- Joaquina Bustins.
Electricidad (Suministro).- José Mª Bonmatí.
Estanco.- Vda. de Domingo Sánchez.
Ferrocarril - Jefe Estación.- D. Martín Costal.
Harinas (Molino).- Juan Pigem.
Hilados de algodón (Fábrica).- Hijos de V. Casacuberta.
Papel (Fábrica).- Salvador Torras.
Maderas (Tratante).- Juan Surroca.
Modista.- Carmen Sala.
Panadería.- Miguel Masana.
Posadas.- Esteban Maurici - Juan Surroca.
Sociedad.- Cooperativa.
Tejidos -(Comercio).- José Sala.
Zapatería.- Miguel Ros.
Electricidad (Fábricas).- José M^a. Bonmatí.
Correo.- Pedro Casas.
Alpargateria.- Francisco Surroca.
Minas de barita.- Minas de S. Julián del Llor, S.A.
Minas plomo.- José Mª Bonmatí.

Els que hem col·laborat en la confecció d'aquest número de «L'AMIC», us demanem amics
llegidors que sigueu condescendents amb els nostres treballs i vulgueu disculpar els errors
comesos. - Gràcies.

TOTS ELS CAMINS MENEN A BONMATÍ.

Amics, amigues: Recordeu que la propera Primavera teniu una cita en el vostre poble.

Figueres Bordils Anglès Manlleu Lleida Massanes

Constantins Allassac (França) Trullàs Blanes

Sant Julià del Llor

Girona Mataró

Jaén

Sabadell Eivissa

Amer Barcelona

Sarrià de Ter

La Cellera de Ter

BONMATÍ

Campdevàrol

Vidreres

Còrdova

Pineda

Torelló

Banyoles

Salt

Flaçà

Calonge

Vic

Vilanna Lloret de Mar Bescanó · El Prat de Llobregat

